

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
Біотехнологічний факультет
Спеціальність 204 Технологія виробництва і переробки продукції
тваринництва

Допускається до захисту:

Завідувач кафедри _____

д. с.-г. н., професор _____ Віктор МИКИТЮК

„ ____ ” _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему:

Особливості вирощування молодняку овець в державному підприємстві
дослідному господарстві «Руно» Кам'янського району
Дніпропетровської області

Здобувачка вищої освіти _____ Анастасія КОСТОГРИЗ

Керівник дипломної роботи,

д. с.-г. н., професор

_____ Віктор МИКИТЮК

Дніпро – 2024

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Біотехнологічний факультет

Спеціальність 204 Технологія виробництва і переробки продукції
тваринництва, рівень вищої освіти: перший (бакалаврський) рівень
Кафедра технології годівлі і розведення тварин

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Завідувач кафедри,
професор _____ Віктор МИКИТЮК
“ _____ ” _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачці Анастасії КОСТОГРИЗ

1. Тема роботи: Особливості вирощування молодняка овець в державному підприємстві дослідному господарстві «Руно» Кам'янського району Дніпропетровської області

Затверджена наказом по університету від 15.04. 2024 р. № 1064

2. Термін здачі студентом завершеної роботи 18. 06. 2024 р.

---

3. Вихідні дані до роботи: виробнича діяльність підприємства, бухгалтерський обіг документів, кормозабезпеченність, план виконання кваліфікаційної роботи.

4. Короткий зміст роботи – перелік питань, що розробляються в роботі:

1. Визначення стану діяльності галузі вівчарства;
2. Технологія утримання і годівлі овець;
3. Організація охорони праці у господарстві.

5. Перелік графічного матеріалу

6. Консультанти по проекту (роботі), із зазначенням розділів проекту, що їх стосуються

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання: “ _____ ” _____ 2023 р.

Керівник _____ (підпис)

Завдання прийняв

до виконання _____ (підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/ п	Етапи випускної роботи	Термін виконання етапів роботи	При- мітка
1.	Опрацювання документів за останні роки для написання характеристики виробничої діяльності товариства	09-10. 2023	
2.	Опрацювання літератури для написання розділу №1 дипломної роботи	02-03. 2024	
3.	Проведення аналізу елементів технології ведення галузі вівчарства в ДПДГ «Руно»	04. 2024	
4.	Підготовка до друку кваліфікаційної роботи	05. 2024	
5.	Подання роботи для попереднього розгляду	06. 2024	

Здобувачка _____ (підпис)

Керівник роботи _____ (підпис)

ЗМІСТ

	Завдання на виконання дипломної роботи	2
	АНОТАЦІЯ	5
	ВСТУП	7
	Актуальність проблеми	8
	Мета і завдання дослідження	9
1.	СТАН ПРОБЛЕМИ.	10
1.1.	Стан вівчарської галузі України	10
1.2.	Організація кормовиробництва та кормової бази у вівчарстві	19
2.	МАТЕРІАЛ, УМОВИ ТА МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ РОБОТИ	26
2.1.	Матеріал, мета та методика досліджень	26
2.2.	Умови досліджень	26
3.	РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ	31
3.1.	Відтворювальні можливості маток	31
3.2.	Інтенсивність росту молодняку в залежності від технології вирощування	34
3.3.	Особливості використання пасовищ у літній період	36
3.4.	Утримання овець в стійловий період	37
4.	ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	45
5.	ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	46
	ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	48
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	50

АНОТАЦІЯ

На кваліфікаційну роботу здобувачці Анастасії КОСТОГРИЗ за темою:
Особливості вирощування молодняка овець в державному підприємстві-дослідному господарстві «Руно» Кам'янського району Дніпропетровської області

Робота викладена на 52 сторінках друкованого тексту, в неї включено 7 таблиць, 25 літературних джерел, 2 фото.

На сьогоднішній день ДП ДГ "Руно" – це багатогалузеве, високовиробниче підприємство. Господарство спеціалізується на вирощуванні пропашних культур, а також на виробництві продукції вівчарства.

Вівчарство завжди було і є ведучою галуззю господарства. Продуктивність тварин знаходиться в межах середніх показників по Україні. В цілому ДП «Руно» задовольняє вимоги, які ставляться перед дослідними господарствами для проведення зоотехнічних експериментів.

Вівцям ДПДГ «Руно» притаманні характерні для м'ясного типу екстер'єрно-конституціональні властивості, які поєднують достатньо високу вовнову продуктивність та здатність до інтенсивного росту молодняка і швидкого нагулу дорослих овець.

Основу кормової бази в господарстві, в силу розораності сільськогосподарських угідь, складає посів та вирощування зернових для фуражу і кормових культур, зокрема кукурудзи на силос, люцерни на сіно. Отже раціони годівлі для всіх вікових і статевих груп овець забезпечені, як концентрованими так і соковитими, грубими, кормами.

У господарстві є усі необхідні умови для нормованого забезпечення овець необхідною кількістю кормів власного виробництва з розрахунку 5-5,5 ц ЕКО на одну середньорічну тварину протягом року.

Аналіз результатів вирощування молодняка показав, що найбільш інтенсивно приріст маси тіла відбувається у перші два місяці життя, коли відносний приріст становив 106,4 %. Достатньо високою інтенсивністю росту

відзначається і період з 2-х до 4 місяців, коли середньодобові прирости становили 165 грам. Дуже важливими є періоди вирощування молодняку з 4-х до 6 місяців після відлучення від маток та з 8- до 10-місячного віку – початком стійлового.

Для підвищення ефективності галузі вівчарства за рахунок збільшення виробництва баранини, господарству необхідно створити умови для інтенсивного вирощування молодняку овець за рахунок оптимізації раціонів годівлі в найбільш критичні періоди його вирощування.

ВСТУП

В даний час у складних економічних та зовнішньополітичних умовах, вітчизняне тваринництво виступає одним із пріоритетних напрямків, завданнями якого є розробка програм покращення порід за рахунок високих продуктивних показників шляхом раціонального використання їх генетичних ресурсів.

У наслідок скорочення у країні поголів'я овець виникла потреба збільшення частоти народження бажаних генів у популяціях шляхом виявлення та широкого використання цінних племінних особин. При цьому існуючі на даний момент породи овець не мають у повній мірою необхідного рівня продуктивності, перш за все, через невисокі м'ясних якостей. Для збільшення обсягів виробництва вівчарської продукції галузі необхідно максимально використати генетичний потенціал порід вітчизняної та зарубіжної селекції, що впливає на господарсько-біологічні особливості та рівень продуктивності тварин.

Сучасне тваринництво висуває дедалі суворіші вимоги до оцінки продуктивності тварин, тому актуальним завданням є підвищення показників м'ясної продуктивності, відтворювальних якостей овець, що розводяться в країні за допомогою надійних високочутливих методів, заснованих на використанні ДНК-маркерів [7].

На думку Горлова І.Ф. (2016), Абонєєва В.В. (2018), ознаки м'ясної та відгодівельної продуктивності відрізняються великою варіабельністю та трудомісткістю масового визначення, саме розробка методів комплексної оцінки та ранньої діагностики продуктивних якостей овець дозволить збільшити виробництво продуктів тваринництва при зниженні витрат праці та коштів на одиницю продукції.

У степовому регіоні країні представлені усі породи овець за виключенням гірськокапатської. Проте досліджень, спрямованих на розробку методів підвищення продуктивних та відтворювальних якостей овець із застосуванням ДНК-маркерів, в даний час недостатньо.

Актуальність проблеми. Світовий досвід розвитку тваринництва показує, що прогрес у підвищенні продуктивності тварин та зниженні собівартості продукції, досягнутий за останні десятиліття, приблизно на одну третину визначається досягненнями генетики та селекції. Основна ж частка зростання продуктивності досягнута за рахунок повноцінного годування за високого рівня профілактики та лікування захворювань та раціональної технології утримання тварин [5].

Тільки повноцінні годівля, – зазначав академік Григорій Олександрович Богданов, – забезпечує практичну реалізацію генетично обумовленого рівня продуктивності тварин, створюючи цим міцний фундамент подальшого підвищення ефективності селекційного процесу».

М'ясо овець є цінним видом м'ясної продукції, що має пріоритетний напрямок у забезпеченні продовольчої безпеки країни. Ряд авторів зазначають, що баранина, порівняно з м'ясом інших тварин, містить менше холестерину, а ягнятину за своїми характеристиками можна віднести до дієтичних продуктів. Тому, що баранина відрізняється високими поживними та смаковими якостями, останнім часом підвищується попит населення на продукти її переробки.

У даному контексті слід зазначити, що асортимент м'ясопродуктів на основі баранини вважається недостатньо розвиненим в Україні, на відміну від європейських країн Європи, і його ринковий потенціал належить ще освоювати.

Особливу значущість набуває розробка ефективних технологій переробки м'яса баранини.

У зв'язку з вищевикладеним вивчення господарсько-біологічних особливостей овець та раціонального використання їх генетичного потенціалу при виробництві конкурентоспроможної баранини та продуктів її переробки характеризується актуальністю і вимагає розширеного вивчення та науково-виробничого обґрунтування.

Мета і завдання дослідження. Метою досліджень було використання господарсько-біологічних особливостей та овець різного генетичного потенціалу під час виробництва продукції.

Для поставленої мети і реалізації було визначенні наступні завдання:

1. Промоніторити економічну діяльність господарства;
2. Зробити аналіз виробничої діяльності підприємства;
3. Ознайомитись з ведення вівчарства і її технологією.

1. СТАН ПРОБЛЕМИ

1.1. Стан вівчарської галузі України

Вівчарство - одна з найважливіших традиційних для України галузей тваринництва, яка спрямована на задоволення потреб населення не тільки в продуктах харчування, а й іншої тваринницької продукції необхідної у багатьох галузях виробництва [8].

Основним завданням сучасного вівчарства є продуктивні підвищення якостей овець. На думку багатьох науковців в даний час впровадження ринкових відносин у сферу виробництва та споживання продукції вівчарства різко змінило попит на шерсть.

Для рентабельного ведення галузі вівчарства у сучасних економічних умовах необхідно вести цілеспрямовану роботу для отримання овець бажаного типу комбінованого спрямування продуктивності, тому що пріоритетним напрямком стає розведення овець для виробництва баранини.

Колосов Ю.О. (2018), Засемчук І.В. (2019) зазначають, що ефективність та конкурентоспроможність вівчарства обумовлені ширшим використанням м'ясної продуктивності овець різних порід. Надалі ця тенденція має зберегтися, про що свідчать науково-дослідні роботи у цій галузі, як у нашій країні, так і за кордоном.

Дігтяр А.С. (2014), Горлов І.Ф. (2017), Колосов Ю.О. (2019) зазначають, що з одного боку значні площі природних пасовищ є однією з передумов ефективного розвитку галузі, а з іншого боку, успішним розведенням овець в умовах ринкової економіки є отримання найбільш вигідних генотипів, що оптимально поєднують високі продуктивні якості з пристосованістю до різних природно-кліматичних умов.

Мороз В.А. (2013), Горлов І.Ф. (2019) вважають, що роль вівчарства в сільськогосподарському виробництві країни, особливо у зонах традиційне розведення овець, надзвичайно важлива. Галузь покликана не лише забезпечити виконання індикаторів продовольчої безпеки передбачених

національною програмою, а й вирішувати завдання «Стійкий розвиток сільських територій».

За статистичними даними у агроформуваннях різної власності розводять 14 порід овець: 5 тонкорунних, 4 напівтонкорунних 2 грубошерстих та 2 напівгрубошерстих порід овець [21].

Поголів'я напівтонкорунних порід овець у країні становить близько 80% від загального поголів'я, що говорить про вигідне їх розведення та хорошу адаптацію до різних кліматичних зон розведення. Необхідно звернути особливу увагу на підвищення м'ясності цих овець, як найбільш численної категорії поголів'я [3, 13, 20].

Регіон степової є традиційним місцем розведення овець з наявністю великих площ природних пасовищних угідь, унікальних порід, що характеризуються високим генетичним потенціалом продуктивності та адаптованих до розведення в різних природно-кліматичних умовах [5, 7].

Кожна порода овець характеризується унікальним генофондом результатом тривалої, цілеспрямованої та копіткої роботи. В процесі тривалої селекції у породах формуються стійкі коадаптивні генні комплекси, що визначають специфічні властивості конкретної породи.

Розробка методів більш ефективного використання генофонду вітчизняних порід овець з метою підвищення рівня та якості м'ясної продуктивності, зниження витрат кормів на одиницю продукції, генетичного контролю та управління селекційним процесом, пошуку додаткових резервів підвищення економічних показників галузі є найважливішими завданнями на етапі розвитку вівчарства [19].

Переведення вівчарства на нову більш прогресивну технологію безпосередньо впливає на основні показники м'ясної продуктивності овець.

Під м'ясом зазвичай розуміють усі частини туші, що йдуть у кулінарну обробку. Печінка, нирки, серце, мова, голова, нижні частини кінцівок та інші другорядні продукти первинної переробки худоби називають субпродуктами.

М'ясо складається з м'язів, жиру, кісток, сполучних включень, судин, нервів та лімфовузлів. Всі ці тканини знаходяться у різних співвідношеннях, що визначають його сортність. Якість м'яса залежить від виду, породи тварин, статі, віку та вгодованості.

Харчова цінність м'яса обумовлюється кількісним співвідношенням компонентів, що входять до нього. Зі збільшенням у м'ясі м'язової тканини поживна цінність його підвищується. Жирова тканина повинна утримуватися у певному співвідношенні з м'язовою, так як за високого вмісту жиру погіршується якість баранини.

У практиці вівчарства застосовуються різні методи оцінки м'ясної продуктивності овець. Австралійські дослідники розробили методи оцінки туш дорослих овець у балах. Так, Н. Нірзеб максимальною кількістю балів оцінював туші за висоту м'язового вічка, за товщину шару жиру над ними і розробив об'єктивну систему оцінки туш. Проміри проводяться на тушах, зовні – мірною стрічкою та кронциркулем, у середині – сталевим щупом. з метою повного виключення суб'єктивності, розробили систему оцінки за балами, засновану на вимірі шести ознак.

Усі зазначені методи оцінки туш вимагають їх розробки та називаються "блоковими випробуваннями"» Розрубка призводить до зниження оцінки і тому тваринники, які беруть участь у конкурсі, неохоче підтримують "блокові випробування".

Н. Йайте (19) розроблено метод оцінки туш із застосуванням індексу м'ясності. Цей індекс показує кількість м'яса, яке є у туші по відношенню до її довжини. Аналогічної думки щодо оцінки туш за індексом м'ясності, який характеризується ставленням маси туші до її довжини дотримуються І.А. Помітун та ін. [26]. Крім того, автори пропонують оцінювати туші за коефіцієнтом м'ясності стегна, питомою маосою туш та площею м'язового вічка.

Коефіцієнт м'ясності стегна визначається співставленням обхвату стегна та його довжиною. Питома вага туш - це їх маса в повітрі, віднесена до її

об'єму, визначеному в посудині з водою. Площа м'язового вічка встановлюється за вимірами довгого м'яза спини між останнім грудним і першим поперековим хребцем. На підставі маси м'язів туші та площі м'язового вічка визначається кореляційний зв'язок між цими показниками. Зазвичай, в овець цей зв'язок високо позитивний і становить 0,71-0,76.

В Аргентині застосовують 160-бальну оцінку туш, щоб точно визначити їхню якість. В Англії традиційним методом оцінки якості м'яса є визначення його кислотності в динаміці. Якщо кислотність швидко зростає, таке м'ясо набуває пального кольору, стає в'ялим і водянистим. І навпаки, при повільному підвищенні кислотності м'ясо має темний колір, пружну консистенцію. З використанням цієї закономірності є передумова у наступні роки проводити пошук методів, що дозволяють прогнозувати якість м'яса за життя овець,

П.В Житенко, Л.І. Устеменко зазначають, що баранину і козлятину випускають у реалізацію цілими тушами з хвостами (крім курдючних), нирками, з околонирковим жиром і не відокремленими ногами.

М'ясо, отримане від дрібної рогатої худоби за статтю не ділять. Однак, у практиці прийнято відносити до м'яса ягнят-молочників туші, отримані від ягнят у віці від 15 діб до 90, до м'яса молодняка – туші ягнят у віці від 3 до 8 місяців та до м'яса дорослих тварин – їх туші у віці понад 8 місяців.

По вгодованості туші баранини ділять на дві категорії згідно ДСТУ.

У нашій країні щодо вгодованості овець керуються Державним стандартом. Вгодованість оцінюють на живих вівцях. Поряд із визначенням вгодованості овець, результати яких є підставою для розрахунків м'ясокомбінату з постачальником.

Як повідомляє Г.Г. Литовченко (2012), м'ясна продуктивність овець визначається багатьма показниками, найважливішими з яких є жива маса перед забоєм, маса туші, забійна маса та забійний вихід, співвідношення в туші кісток і м'якоті, а також м'яса з туші, локалізації жиру, вихід та якість субпродуктів, поживність та дієтичні його властивості.

П.В. Житенко вважає, що норми виходу м'яса і жиру різні і залежить від виду, породи, статі, віку та вгодованості тварин. Для контролю над роботою забійних цехів встановлено нормативи виходу м'яса і жиру.

Для контролю над роботою забійних цехів встановлено нормативи виходу м'яса і жиру. Діючі в Україні середні контрольні норми виходу м'яса, жиру-сирцю в тушах та інших продуктів забою овець такі в %: м'ясо на кістках - 41,70, жир-сирець - 2,2, субпродукти - 3,85, шкіри -10,0, кишки - 2,5, кров технічна - 3,2, технічні відходи 11,0, роги, копита - 1,0, вміст шлунка та інші втрати - 19,1.

Норми виходу субпродуктів та шкур однакові для всіх овець і не залежать від статі та вгодованості овець. Харчові якості м'яса знаходяться у прямій залежності від співвідношень його складових частин. Кількість жиру та його локалізація в організмі овець має важливе значення в оцінці м'ясної продуктивності.

У своїй роботі Стапай П.В., характеризуючи баранячий жир, наводять його фізичні та хімічні константи: питома вага при 15°C - 0,937-0,961, температура плавлення 34-35°C, застигання - 44-55°C, коефіцієнт рефракції при 60°C - 1,451, число омилення - 191-206, йодне число - 35-46, роданове число - 30-39, титр (у відсотках) – 39-52. У баранячому жирі міститься: міристинової кислоти 2-4 %, пальмітинової 20-25, стеаринової 25-30, олеїнової 35-45 і лінолевої 2-4 %. Бараняче сало легко омиляється розчинами їдкого натру щільністю 50-60 г/л.

Нами узагальнено лише частину тих методів оцінки м'ясної продуктивності тварин, які застосовують передові країни. Проте, єдиної системи оцінки м'ясної продуктивності овець досі немає. Відсутній стандарт на молоду баранину. Все це ускладнює розрахунки під час реалізації овець на м'ясо. Розробка науково обґрунтованих та об'єктивних положень щодо визначення м'ясності овець сприятиме розширенню виробництва високоцінної баранини.

Одним з основних факторів, що впливають на м'ясну продуктивність, є вік овець. Завдяки інтенсифікації вівчарства та збільшенням у структурі стада маток поступово збільшуватиметься виробництво молодої баранини, за рахунок здачі надремонтних ягнят на м'ясо у рік народження.

Дяченко Л.С. встановив, що вимоги до кормів у організму молодняку, що росте, значно відрізняються від вимог дорослих овець. Тому в раціонах ягнят повинні переважати білкові корми, а дорослі тварини можуть задовольнятися значно меншою кількістю таких кормів.

У ФРН для вирощування ягнят застосовують кілька методів. При першому методі ягнята до переведення на стійловий вміст перебувають разом із матками. Відгодівля проводиться в стійлах. При другому методі ягнят забирають у 5-6-тижневому віці, а відгодівлю проводять у боксах. Ягнята відгодовуються у стійлах чи боксах до отримання живої маси 40-50 кг.

Зарубіжні дослідники та вівчарі багато уваги приділяють вирощуванню та відгодівлі ягнят. За даними Ф. Стрімсозом, на дослідній станції штату Теннессі було проведено дослід з виявлення впливу породи, віку матері, місяця народження, статі ягнят, кількості їх у приплоді та типу вирощування на їх м'ясну продуктивність. Найкращі результати отримані від помісних маток. Від них ягнята росли значно швидше. Швидкість зростання молодняку, який народився у зимові місяці, мав вищу, порівняно з однолітками народжених у звичайні терміни ягніння.

С. Сох повідомляє, що на фермі М. Ричарда у вересні-жовтні відгодовують до 1000 ягнят із постановочною масою 20-23 кг. Відгодівлю проводять на брукві з виходом на пасовища, засіянні райграсом, де додатково розкладають сіно в тюках. Реалізують відгодівельне поголів'я у січні живою масою однієї голови 29 кг та масою туш 15-16 кг.

А.Г. Племянниковим було організовано відгодівлю молодняку овець на гранулах. До їх складу входили: дерть ячмінна – 40%, комбікорм – 25, люцернова мука – 30 та меляса – 5%. В одному кілограмі гранул містилося 0,91 к. і 136 г ПП. в результаті 50-добової відгодівлі отримано загальний

приріст живої маси в розрахунку на одну тварину по 7,5 кг при середньодобовому прирості живої маси 150 г.

Ю.Д. Квітко вивчав ефективність відгодівлі валухів при згодовуванні гранул із різної зеленої маси, отриманої з зрошуваних ділянок. Встановлено, що найкращий у 170 г приріст отриманий при відгодівлі ягнят на гранулах, що складаються з 25% концентратів та 75% трав'яного борошна люцерни.

За даними Л.А. Каграшаняна, використання спеціальних комбікормів дає можливість проводити відлучення ягнят у 60-добовому віці та успішно їх вирощувати без шкоди для здоров'я та зростання.

А.З. Гребенюк зазначає, що найкращі результати при відгодівлі молодняку овець були отримані на раціонах, що включають за поживністю до 55% концентратів.

Деякі автори вважають нагул молодняку та маток ефективним заходом. Приміром, О.С. Карпова, З.Е. Силантьєва схрещували м'ясо-вовняних баранів з виронжованими матками тонкорунних порід. Надалі матки і ягнята нагулювалися з підживленням концентратами. Інтенсивний нагул молодняку овець зі здаванням на м'ясо у рік народження разом із матерями автори вважають ефективним заходом.

Г.Р. Литовченко, В.Г. Хачатря встановили, що в напівпустельних районах, помісні ягнята від напівтонкорунних м'ясо-вовняних баранів і тонкорунних маток грозненської породи після нагулу в 7-9-місячному віці 35 кг та масу туші 13-15 кг.

В.В. Калінін, М.М. Мутаєв вважають, що основна кількість валунів зимового ягнення доцільно реалізувати на м'ясо після нагулу у віці 9 місяців.

В.А. Курган, Л.С. Шелест дотримуються аналогічної думки та рекомендують здавати на м'ясо молодняк овець у рік народження. Застосування інтенсивного нагулу та відгодівлі овець є ефективним методом отримання високоцінної баранини.

Нині у м'ясному контингенті овець, як пишуть Г.А. Окуличев, І.В. Ходанович, переважають вибраковані дорослі тварини. На сучасному етапі

дуже важливо правильно організувати інтенсивний нагул і відгодівлю дорослих вибрактованих овець. Нагул вважається добрим, якщо після його закінчення жива маса тварин збільшується на 20-30%. Але часто маса овець у період нагулу підвищується на 50% і більше.

Ряд авторів вважають, що найбільш доцільно проводити нагул дорослих овець з підживленням концентратами. Так, М.К. Ахметніязов, У.А. Абдильманов поєднували нагул дорослих валухів з підживленням концентратами з розрахунку по 0,5 кг кожної вівці. За період з 15 квітня до 10 липня отримано приріст живої маси в середньому на I вівцю 17 кг.

М.А. Васильєв повідомляє, що у тонкорунному вівчарстві м'ясо отримують, головним чином, в результаті нагулу дорослих тварин, вибрактованих за старостою та іншими причинами.

Г.Р Литовченко повідомляє, що великий економічний ефект дає нагул та відгодівлю дорослих овець. За 90-100 діб нагулу жива маса їх збільшується на 10-15 кг. У перший період нагулу та відгодівлі в тілі дорослих овець міститься значна кількість води, а до кінця приріст живої маси відбувається головним чином за рахунок жиру.

Петришин М.А. повідомляє, що в вівчарському господарстві "Смерека" були виділені дві отари валухів гірськокарпатської породної групи із середньою живою масою 34-35 кг. Більше 75% тварин при постановці на нагул мали нижчу середню і худу вгодованість. Протягом 63 діб нагулу отари паслися на природних гірських пасовищах. Дослідні групи отримували додатково концентратне підживлення відповідно по 410-310 г на добу на голову. Контрольна група підживлення не отримувала. У розрахунку на одну голову було отримано приріст по першій отарі 5,12 кг, по 2-й – 3,68 та по контрольній – 1,5 кг. Добовий приріст ваги однієї голови становив відповідно 90; 81 та 23 грам.

Туринський В.М. та інші вивчали ефективність інтенсивного нагулу дорослих овець асканійської породи при використанні посівів вівса та ярого ріпаку протягом 52 діб. Контрольних овець утримували на природних

пасовищах із випасом по поживних залишках 3-4 години на добу. Усі тварини отримували загалом по 0,5-0,6 кг концентратів. У дослідних групах приріст маси тіла становив 20,8-24,5% проти 8,6-13,4% у контролі. Маса туш при контрольному забої тварин досягла 22,6-24,6 кг, при забійному виході 43,2-50,6%.

Більш прогресивним технологічним прийомом підготовки дорослих вибрактованих овець для здачі на м'ясо є стійлове відгодовування.

У міру інтенсифікації сільського господарства та, зокрема, вівчарства все більше застосування має стійлова відгодівля овець. Так, А.В. Гребенюк вважає, що доросла вівця живою масою 45 кг, що знаходиться на раціоні загальною поживністю 1,5-1,6 ЕКО при 110-120 г ПП, здатна дати добовий приріст живої ваги 160-170 г. При такому прирості відгодівля може бути закінчена протягом 45-50 діб.

У дослідному господарстві «Асканія Нова» А.З. Гребенюк та ін. проводили науково-господарський дослід з відгодівлі 1054 дорослих вибрактованих овець протягом 100 діб на типовому відкритому майданчику. У перший період відгодівлі тваринам згодовували по 5 кг зеленої маси озимого жита і по 0,2 кг концентратів, наступний по 5-6 кг зеленої маси люцерни або 2 кг гранул з люцерни та по 0,3 кг концентратів на одну тварину на добу. добовий приріст становив 157 г.

К. Заруба зазначає, що низька вгодованість овець пояснюється, в першу чергу, поганим станом пасовищ, і тому надають велике значення стійловій відгодівлі овець у середньому 50 діб. За цей час значно підвищується жива маса та вгодованість овець. Аналогічні дані отримано І.Є. Кияновим при вибрактовуванні та подальшому відгодівлі маток кавказокої породи. Про доцільність організації відгодівлі овець виходячи з своїх досліджень повідомляє О.П. Кравцов.

П. Костенко, Н. Лисов встановили, що в умовах степової зони найбільш доцільно застосовувати інтенсивну промислову відгодівлю овець. На відгодівельному майданчику, розділеному на відсіки по 200 голів у кожному,

було 1000 дорослих овець. Тривалість відгодівлі становила 74 доби. Раціон овець складався з 4-5 кг травосуміші та 0,4 кг ячмінної дерті. загальна поживність його дорівнювала 1,2-1,3 к.од. і 120-125 г ПП. Наприкінці відгодівлі більшість овець мали високу та середню вгодованість.

Таким чином, літературні джерела показують, що високоякісну баранину можна отримати не тільки при забої молодняка овець, але й від дорослих тварин після інтенсивного нагулу та відгодівлі.

1.2. Організація кормовиробництва та кормової бази у вівчарстві

Результативність вівчарства в умовах України багато в чому визначається станом кормової бази, її структурою та ефективністю використання кормів, оскільки на їхню частку у собівартості продукції припадає 55–57 % витрат.

Відмінною особливістю кормової бази для овець є можливість використання значної кількості (до 90 %) дешевого зеленого корму влітку та до 65 % об'ємних кормів (сіна, силосу, соломи) – узимку. Рівень концентратів у річному балансі має перевищувати 20 %, зокрема у зимовий період 35 %. Така структура кормової бази повністю відповідає біологічним потребам цього виду тварин і є економічно найбільш вигідною.

Вівчарські господарства повинні орієнтуватися в-першу чергу на власну кормову базу і мати високопродуктивні пасовища та сіножаті як основні джерела кормів для овець у літній та зимовий періоди.

Вибір системи кормовиробництва для вівчарських господарств визначається конкретними умовами кожного господарства: кількістю та якістю кормових угідь (сінокосів та пасовищ), рівнем розораності сільськогосподарських угідь, системою утримання тварин та іншими факторами.

Основними кормами для овець в умовах України є: в стійловий період – сіно, силос, сінаж, буряк та концентрати; влітку – зелений корм пасовищ.

Традиційно сіно було основним, а за екстенсивного ведення галузі

практично єдиним зимовим кормом для овець. Для сучасних високопродуктивних порід овець, особливо кітних та підсисних вівцематок, ягнят і баранів-плідників, повністю задовольнити їхню потребу в живленні за рахунок тільки одного сіна неможливо. І тим не менш, незважаючи на те, що останніми роками все більшого поширення в годівлі овець набуває кормосуміші, сіно залишається одним з основних кормових засобів для овець у зимовий період.

Сіно природних сінокосів за складом рослин включає багато різнотрав'я і для овець є кращим у порівнянні з великостебловим з сіяних трав (особливо злакових). Грубе, великостебельчате сіно, затовлене з трав, що перестояли, вівці поїдають погано, а ягнятам його згодовувати не рекомендується. Для них найбільш придатне дрібностебельчате сіно, заготовлене із злаково-бобових сіяних травостоїв або з суходольного природного різнотрав'я. Таке сіно на практиці називають «овечим» і в умовах вівчарського господарства його заготівля для ягнят є обов'язковою.

Ягнят до сіна привчають з перших днів їхнього життя, розкладаючи невеликі пучки дрібного вітамінного сіна в годівниці підживлювальних відділень.

Потреба у сіні на одну середньорічну голову овець становить: для баранів-плідників – 3–3,5 ц; маток – 2,5–2,9; молодняку минулого року народження на відгодівлі – 1,5–1,6; молодняку поточного року народження – 0,6–0,7 ц.

Питома вага сіна у раціонах різних груп овець у зимовий період наступна: баранів-плідників – 25–30 %, маток – 35–40, ремонтного молодняку – 30 та ягнят – 30 %.

Солома як грубий корм у годівлі овець використовується у обмеженій кількості – до 10–15 % загальної поживності раціонів. Баранам-плідникам та ягням її не згодовують.

В умовах спеціалізованих вівчарських господарств, які мають механізовані кормоцехи, солону можна використовувати у кормосумішах.

Подрібнена солома в сумішах з добавкою силосу, коренеплодів, концентратів та мінеральних речовин може досягати 50-60 %. При включенні такої соломи в кормосуміш поїдання її вівцями значно збільшується.

У кормосуміші дорослі вівці з'їдають від 0,8 до 1,2 кг соломи щодня, чого не можна досягти при згодовуванні її в натуральному вигляді.

Для більш ефективного використання соломи її силосують із зеленою масою кукурудзи, люпином, бадиллям коренеплодів та іншими культурами, що містять 80-85 % вологи. Подрібнену солому укладають пошарово із зеленою масою у співвідношенні 1 : 5 (на 1 вагову частину соломи 5 частин зеленої маси). Для згодовування вівцям у натуральному вигляді більше придатна яра солома (ячменю, пшениці, вівса, проса).

Широко поширений у годівлі овець силос, простота заготівлі якого і порівняно невисока собівартість зробили його одним із основних компонентів раціонів овець у зимовий період. Силос добре поєднується з грубими кормами (сіном, соломою) і концентратами, доповнює їх і представляє особливу цінність при годівлі маток, що лактують, у зимовий період, як джерело вітамінів, легкоперетравних вуглеводів і мінеральних речовин. Хорошим кормом вважається силос для овець на відгодівлі. У раціонах овець і молодняку, що відгодовуються, старше 1 року питома вага силосу хорошої якості може досягати 50 %. У раціонах молодняку, що вирощується (після 4 міс) грубі корми і силос повинні бути в однакових кількостях.

Найкращим за якістю для згодовування вівцям вважається силос, заготовлений з рослинної сировини, багатой на легкозброджувані вуглеводи, – зеленої маси злакових рослин і злаково-бобового різнотрав'я. Оптимальна довжина різки силосуємої маси для овець становить 10 мм.

Взимку до раціонів овець силос включають у наступних кількостях (% від загальної поживності): маткам – 25-30, ремонтному молодняку та вівцям на відгодівлі – 35-50, ягнятам – 30, баранам-плідникам – 15-20. Згодовувати силос ягнятам починають із місячного віку.

В останні роки в годівлі овець стали широко використовувати сінаж,

який за вмістом сухої речовини, загальної та протеїнової поживності, перетравності поживних речовин займає проміжне положення між сіном і силосом. У зимовий період сінаж високої якості є одним із основних кормів у раціонах овець. Його включають в раціони в таких же кількостях, як і сіно. При згодовуванні сінажних раціонів в них вводять добавки, що заповнюють відсутні елементи живлення.

Хорошим компонентом у раціонах овець, що містять сіно, соломку, сінаж і концентрати, є коренеплоди. Вівці добре їх поїдають у натуральному непотрібному вигляді. Однак перед згодовуванням коренеплоди необхідно мити або очищати від бруду. Для подрібнення придатні лише миті коренеплоди. Через швидке зброджування та псування подрібнені коренеплоди заготовляють тільки на один день і згодовують свіжими.

Подрібнені коренеплоди є якісною добавкою для повнораціонних кормосумішей з натуральних кормів, так як містять легкоперетравні вуглеводи, цукор. Найбільшу цінність вони представляють для лактуючих вівцематок.

Концентрати використовуються в вівчарстві найчастіше двох видів: комбікорми заводського приготування та дерть зерна злакових культур. У комбікормах найбільш ефективно використовується їхня енергетична частина (зернова) за рахунок збагачення суміші біологічно активними речовинами (добавками білкових компонентів, вітамінів, макро-і мікроелементів). У 1 кг комбікорму промислового виробництва міститься 1–1,1 к. од. і 120–150 г перетравного протеїну.

Використання розмеленого зерна (дерті) злаків без збагачення менш ефективно, так як за однакового з комбікормами рівня енергії, дерть містить тільки 70-80 г перетравного протеїну, в ній немає каротину і мало мінеральних речовин.

Для овець найбільш придатним є зерно ячменю, вівса, кукурудзи, пшениці, проса. Зерно жита давати вівцям не можна, тому що воно може викликати у них захворювання шлунково-кишкового тракту.

Овес і ячмінь великого помелу або плющене зерно є хорошим концентратним підживленням для ягнят. Однак забезпечити потребу молодняку в протеїні тільки за рахунок зерна злаків практично неможливо і потрібно додатково вводити в раціон високобілкові корми: макухи, шроти, трав'яне борошно, зерно бобових культур та ін.

Рівень концентратів у раціонах різних груп овець має бути мінімальним.

Для економії концентратів ягнят м'ясо-вовнових порід можна з 3,5-4-місячного віку вирощувати на раціонах зі зниженим (до 16 % від загальної поживності) рівнем концентратів при заміні решти їх частини доброякісним трав'яним борошном.

Трав'яне борошно є додатковим джерелом збагачення у зимовий період раціонів овець протеїном, вітамінами та мінеральними речовинами.

У раціонах овець у зимовий період найчастіше бракує протеїну та мінеральних речовин. Порушення мінерального живлення відбувається при обмеженому наборі кормів у раціонах, одноманітній годівлі тварин протягом тривалого часу: взимку – сіном, силосом, сінажем із злакових сіяних трав, влітку – зеленою масою цих сіяних трав. Незбалансованість зимових раціонів за мінеральними речовинами відбувається при використанні в них значної кількості об'ємних кормів низької якості або кормів, заготовлених з однієї культури злакових трав. Такі раціони містять надлишок кальцію, у яких не вистачає фосфору (при співвідношенні між цими елементами 4:1–8:1). У цьому випадку до таких раціонів включають безкальцієві фосфоровмісні добавки: кормовий діамонійфосфат (містить не менше 23 % фосфору і не менше 20 % азоту), динатрійфосфат (8,9 % P і 12,9 % Na), кормовий мононатрійфосфат 6 % фосфору та 10–11 % натрію), кормовий моноамонійфосфат (не менше 27 % фосфору та 11,4 % азоту).

У раціонах, що включають значну кількість концентратів до 45–50 % і застосовуються за інтенсивного вирощування молодняку або відгодівлі овець та годівлі підсисних маток, навпаки, недостатньо кальцію і надлишок фосфору. У цьому випадку застосовують кальційові добавки: крейда,

вуглекислий кальцій (містить 37 % кальцію і 0,18 % фосфору), вапняки (33 % кальцію); травертини (до 39,5 % кальцію).

У раціонах, що містять значну кількість силосованих кормів та сіна поганої якості, відзначається недолік і кальцію та фосфору. При нестачі цих мінеральних елементів застосовують фосфорно-кальцієві мінеральні добавки: кормовий знефторений фосфат, що містить 36 % кальцію і 16 % фосфору; кормовий монокальційфосфат (близько 17,6 % кальцію та 24 % фосфору); трикальційфосфат (32 % кальцію та 14,5 % фосфору); кормовий преципітат (близько 16 % фосфору та 22 % кальцію); кісткове борошно (близько 26 % кальцію та 14 % фосфору) та ін. Дані мінеральні добавки дають у суміші з концентратами, або використовують у вигляді брикетів-лизунців, основою яких є кухонна сіль.

Поварена сіль є необхідним компонентом харчування тварин як у літній, так і у зимовий період. Вівці отримують її постійно у вигляді добавки з концентратами (комбікормом) та у вигляді солі-лизунцю, яку закладають у спеціальні невеликі корита. При цьому слід пам'ятати, що сіль-лизунець неспроможна повністю задовольнити щоденну потреба тварин у натрії і хлору. Тому половину норми потреби овець у повареній солі задовольняють за рахунок добавок розсипної солі в концентрати та кормосуміші.

В організації повноцінного живлення овець значне місце приділяється сірці. У овець встановлені вищі норми обміну сірки та потреба в ній, ніж у інших тварин, що обумовлено характером продукування вовни. До її складу входять у значних кількостях сірковмісні амінокислоти: цистин, метіонін. Вівці потребують постійного надходження сірки до організму для нормального синтезу амінокислот, що беруть участь в утворенні вовнового білка – кератину. В кормах сірка міститься в незначних кількостях (0,15-0,45 % від сухої речовини). Багаті сіркою білкові корми: сіно із зерно-бобових культур, макухи, висівки, молоко та ін. Мало сірки міститься в кормових культурах, вирощених на піщаних і супіщаних ґрунтах.

Недолік сірки та сірковмісних амінокислот різко порушує азотисту

рівновагу в організмі, синтез білкових речовин та знижує продуктивність тварин. При цьому особливо страждають ягнята, тому що у них вищі вимоги до рівня протеїнового забезпечення, а отже, і до кількості сірки в кормах. Тому при складанні раціонів необхідно враховувати наявність сірки в кормах та за її нестачі вводити додатково.

Підвищення рівня сірки в сіно-силосно-концентратних раціонах овець до 0,27-0,28 % від сухої речовини (для ярки) і до 0,30 % (для кітних та підсисних маток) сприяє збільшенню настригу і міцності вовни. Як джерела сірки для овець використовують елементарну сірку та її препарати – тіосульфат натрію (гіпосульфит) і сульфат натрію (сірчано-кислий натрій і глауберова сіль). Додаток її в раціони супроводжується підвищенням молочної та м'ясної продуктивності овець, поліпшенням росту та розвитку ягнят. Причому найбільш необхідні добавки сірки в раціони, бідні білком і сірковмісними амінокислотами.

Найбільш зручною формою згодовування сірки та її препаратів вівцям є приготування суміші елементарної сірки з кухонною сіллю у співвідношенні 1:6 (сірчано-сольова суміш дрібного помелу). Її дають тваринам розсипом або готують в брикетах. Сульфат натрію, гіпосульфит чи інші препарати сірки застосовують разом із кормами як добавку, збагачуючи ними силос, концентрати чи кормові суміші. Сірку і її препарати згодовують без перерви щонайменше 3–4 міс, причому доцільніше у зимовий період (з грудня до квітня).

Аналіз раціонів, які використовуються для годівлі овець в Україні, проведений на уміст у них мікроелементів показав, що вміст заліза відповідає нормам потреби овець у цих елементах або значно (1,5–4 рази) вище за ці норми. У всіх раціонах у зимовий період відчувається нестача кобальту, а в раціонах вівцематок, що лактують, крім того, цинку і міді.

2. МАТЕРІАЛ, УМОВИ ТА МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ РОБОТИ

2.1. Матеріал, мета та методика досліджень

Для досліджень виступали вівці різних вікових і статевих груп, корми, елементи технології. Дослідження були проведені за загальноприйнятими у зоотехнії методиками та обраховані за допомогою комп'ютерної програми Microsoft Excel 2007.

2.2. Умови досліджень

ДП досл. г-во «Руно» утворене на базі 3-х відділків Українського кінного заводу №173 восени 1959 року як племінний радгосп по вирощуванню овець.

Пізніше за високі показники у тваринництві в 1973р. був затверджений.

Господарство знаходиться у межах Затишнлянської територіальної громади.

Підприємство підпорядковане безпосередньо Національній академії аграрних наук України.

Організаційна структура управління підприємства: керівник господарства – директор. До складу господарства входять 2 відділки, які очолюють керуючі відділками, ремонтна майстерня, автогараж, будівельно-ремонтна бригада, 2 тваринницькі ферми по вирощуванню овець. Спеціалісти та робочі підпорядковані директору господарства.

Територія господарства має форму багатогранника в геоморфологічному відношенні розміщення території господарства складає, що має деяку хвилястість рівнини, із балками та ярами.

Ґрунти господарства плодородні і представляють велику агрономічну цінність в відношенні отримання високих та стійких врожаїв.

На сьогоднішній день ДПДГ "Руно" – це багатогалузеве, високовиробниче підприємство. Господарство спеціалізується на вирощуванні пропашних культур, а також на виробництві продукції вівчарства.

Вівчарство є ведучою галуззю господарства. Продуктивність тварин знаходиться в межах середніх показників по Україні. В цілому ДП «Руно»

задовольняє вимоги, які ставляться перед дослідними господарствами для проведення зоотехнічних експериментів.

Про розміри сільськогосподарських угідь та наявності продуктивних земель можна судити розглянувши таблицю 1.

1. Структура угідь господарства.

Показники	га
Загальна площа земель у власності і користуванні – всього	12357
з них: сільськогосподарські угіддя	11854
в тому числі: рілля	10762
пасовища	1002
площа багаторічних насаджень	393
Ставки і водойми	18
Інші земельні угіддя (ведення особистих господарств)	182

За даними таблиці 1 видно, що вся територія господарства знаходиться під ріллею і складає 86,0 %, а природні пасовища залишили тільки на балках. Загальновідомо, що важливі та визначаючі умови тваринництва належать кормовій базі. Основу кормової бази в господарстві, в силу своєї розораності сільськогосподарських угідь, складає посів та вирощування кормових культур і зернових для фуражу, кукурудзи на зелений корм і на силос і зелена маса люцерни та люцерна на сіно. Отже раціони годівлі для всіх видів вівцепоголів'я забезпечені, як концентрованими так і грубими, і соковитими кормами.

Під кормовими культурами в господарстві свого часу було зайнято 5047 га або 46,7 % ріллі.

Розглянемо динаміку посівних площ, яка приведена в таблиці 2. Посівні площі зернових культур змінюються на протязі останніх трьох років досить нестабільно, так в 2021 році порівняно з 2019 роком посівні площі збільшились на 2506 га, це майже в два рази більше. В 2021 році простежується тенденція спаду, посіви зернових зменшились з 2019 роком на 855 га. Площі технічних

культур теж змінились в 2021 році, тоді як з 2019 роком площа зросла на 508 га.

4. Динаміка посівних площ, га

Показник	Рік		
	2019	2020	2021
Зернові культури, всього	2714	5220	4365
Озимі зернові, всього	-	2800	2100
Ярі зернові, всього	2248	1928	1562
Зернобобові	26	492	703
Кукурудза на зерно	440	400	150
Технічні культури, всього	2351	1208	1710
Соняшник	2351	1208	1710
Овоче-баштанні культури	610	-	-
Кормові культури, всього	1077	781	730
Кукурудза на силос та зелений корм	216	174	150
Однорічні трави	140	-	150
Багаторічні трави	721	607	518
Всього посівів	7501	7609	8159
Пари	2382	3153	2603

В 2020 році, відносно з 2019 роком площа стала менша на 1143 га. Площа кормових культур теж має тенденцію спаду протягом останніх трьох років. Так в 2021 році площа менша до 2020 року на 296 га, а в 2020 році порівняно з 2019 роком на 51 га. Але зменшення кормових культур взагалі великого впливу на загальні посіви не має, тому їх величина залишається більш постійною на протязі останнього часу.

Проте урожайність кормових культур господарства досить висока, тому, завдяки такій врожайності кормових культур господарство кожний рік у змозі повністю забезпечувати кормами все поголів'я тварин. Можна відмітити, що

висока врожайність пшениці та кукурудзи робить їх головними компонентами для виробництва комбікормів (табл. 3).

3. Урожайність с.-г. культур

Показники	ц/га
Зернові в середньому:	30,2
в т.ч. озима пшениця	35,6
ячмінь	25,0
кукурудза на зерно	39,7
овес	28,5
кукурудза на силос	250
Однорічні трави на зелений корм	175
Багаторічні трави:	
на сіно	37
на зелений корм	167

Заготівля кормів у ДПДГ «Руно» проводиться власними засобами (тракторами, косарками та пресувальними підбирачами). Так, грубі корми: сіно, солома після їх скошування підбираються пресувальними підбирачами у рулони, після чого скиртуються біля тваринницьких ферм. Силос також коситься власними комбайнами і зберігається у курганах, які закладаються біля тваринницьких приміщень.

Площа природних пасовищ у господарстві становить 1002 га, але використовуються вони в початкові періоди весняно-літнього сезону квітень, травень. З настанням літа, під впливом високих температур, пасовиська висихають і зелена маса зникає.

У господарстві передбачається на площі 500 га природних пасовищ провести поверхневе поліпшення за рахунок підсіву багаторічних трав та внесення мінеральних добрив.

Головні цілі ДП ДГ “Руно” на даному етапі розвитку, це зростання об’ємів виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, зменшення витрат на її виробництво.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1. Відтворювальні можливості маток

Статева зрілість та вік при першому заплідненні. У ярок, як і в баранів, статеве дозрівання настає рано. У виробничій діяльності відзначалися факти ягнення ярок у 9 місячному віці. Нашими дослідженнями встановлено прояв першої охоти у ярок на четвертому місяці життя (январські спостереження).

Проте ймовірність її прояву становила лише 1,0% від загальної кількості тварин у стаді. На п'ятому місяці життя (у лютому) прояв статевої охоти зареєстрували у 4,0% тварин, у березні – у 6, а на 7 та 8 місяцях життя (у квітні та травні) спостерігали масовий прихід ярок у охоту – відповідно 52,0 та 11,0%. У другій половині червня прояв першої статевої охоти був у 4,0% тварин, а в липні прояву статевої охоти у ярок не спостерігалось це був вік 9-10 місяців їхнього життя. Необхідно відмітити що з настанням жаркого спекотного періоду і у дорослих маток ознак охоти не спостерігається.

З початку вересня статеві активність знову посилюється. Отже, на прояв ознак статевого полювання у ярок, що ростуть, впливав не тільки вік, але і сезон року. Найбільший прояв полювання у ярок був у весняний та осінній період.

Вік першого запліднення слід розглядати з різних сторін. Осіменіння овець у більш ранньому віці про те, щоб максимально використовувати маткову частину стада, грає дуже велику роль у справі відтворення стада, а й сприяє швидшій зміні поколінь, тобто прискорення прогресу стад за продуктивними ознаками. Однак у всіх випадках слід мати на увазі, що при ранньому заплідненні вівці повинні досягти статевого фізіологічного дозрівання, бути добре розвиненими, міцної конституції, правильного екстер'єру, мати живу масу не менше 80% від маси дорослої тварини.

За загальноприйнятою в даний час думкою, запліднення овець у дуже ранньому віці, до повного фізіологічного дозрівання тварин, тягне за собою його недорозвинення, високу яловість, народження нежиттєздатного потомства.

З початку вересня статева активність знову посилюється. Отже, на прояв ознак статевого полювання у ярок, що ростуть, впливав не тільки вік, але і сезон року. Найбільший прояв полювання у ярок був у весняний та осінній період. Вік першого запліднення слід розглядати з різнисторін. Осіменіння овець у більш ранньому віці про те, щоб максимально використовувати маткову частину стада, грає дуже велику роль у справі відтворення стада, а й сприяє швидшій зміні поколінь, тобто. прискорення прогресу стад за продуктивними ознаками.

Багато публікацій з аналізу відтворних функцій овець підтверджують можливість раннього запліднення ярок. Однак у всіх випадках слід мати на увазі, що при ранньому заплідненні вівці повинні досягти статевого фізіологічного дозрівання, бути добре розвиненими, міцної конституції, правильного екстер'єру, мати живу масу не менше 80% від маси дорослої тварини. За загальноприйнятою в даний час думкою, запліднення овець у дуже ранньому віці, до повного фізіологічного дозрівання тварин, тягне за собою його недорозвинення, високу яловість, народження нежиттєздатного потомства.

Пріоритет у постановці зазначеної проблеми, як і з багатьох інших досліджень, належить Л.Ф. Смирнову (1950), який одним із перших досліджував питання раннього покриття і виявив негативний вплив на якість потомства надраннього запліднення ярок.

Тому доцільно проводити перше запліднення ярок у віці 11-12 місяців. Нашими дослідженнями встановлено пряму залежність між віком першого осіменіння ярок і їх подальшими відтворними можливостями.

На плодючість овець впливає багато факторів. Ряд дослідників зазначають, що такі показники, як термін першого запліднення молодих вівцематок, час трапляння та ягнення, жива маса, середньодобовий приріст, порода тварини та рівень годування безпосередньо чи опосередковано впливає на відтворювальні якості вівцематки.

У зв'язку з таким різноманіттям факторів, що впливають на відтворювальні якості маток, та невисокою спадковою обумовленістю плодючості відбір за цією ознакою необхідно проводити на основі вивчення середньої багатоплідності по всіх окотах у батьків та потомства.

Плодючість маток можна значно підвищити як шляхом тривалої селекції, так і за допомогою молекулярно-генетичних маркерів.

На думку дослідників, генетична інформація дає можливість проводити відбір у ранньому віці, скоротити інтервал зміни поколінь та значно збільшити відтворювальну здатність овець. Результати досліджень відтворювальної здатності маток представлені таблиці 4.

4. Відтворювальна здатність різновікових маток

Показник	Генотип	
	Повновікові	Первістки
Злучено маток. Гол.	100	100
Ягнилося маток гол	97	95
Одержано ягнят гол.:		
Усього	123	120
У т. ч.	116	101
Плодючість %	123	116
Одержано ягнят до відлучення гол.	114	93
Збереженість %	95	92

Однак кращими відтворювальними якостями, в рамках стада, що оцінювалися, відрізнялися повновікові вівцематки порівняно з ярками. Вони мали більший вихід ягнят при народженні і за плодючістю їх перевага була вищою на 7%.

Збереження молодняка є найважливішим показником відтворення. Найбільша збереженість ягнят у підсисний період була у маток старшого віку - 95 %, що на 3 % більше, ніж у первісток. Також нами було відзначено

стовідсоткову збереженість ягнят у період 4-6 місяців, незалежно від віку генотипу. На підставі отриманих результатів можна відзначити позитивний розвиток ярок які вперше ягнилися так як вони за показниками відтворної здатності не суттєво поступалися повновіковим.

3.2. Інтенсивність росту молодняку в залежності від технології вирощування

На вівцекомплексі ДГ «Руно» в період з березня по червень місяць 2023 року нами разом з робітниками вівцекомплексу вивчали відтвону здатність вівцематок під час проведення окоту. Перша група утримувалася під навісами, де проводиться ягніння та утримання молодняку овець до відлучення, друга – в приміщенні.

Проведений аналіз кліматичних умов (температура повітря, відносна вологість, швидкість руху повітря) при ягнінні вівцематок та утриманні ягнят під навісами та в приміщеннях в період з 1 березня по 10 травня в денний та нічний періоди доби.

За результатами спостережень за погодними умовами була визначена зона температурного комфорту для ягнят за вищеназваними параметрами. Розрахований коефіцієнт забезпеченості комфортних умов.

Встановлено, що в період від 1 березня до 31 березня за трьома показниками не було виявлено комфортних умов для новонароджених ягнят під навісами. В період від 1 квітня до 20 квітня, не дивлячись на те, що температура повітря була достатньою, показники відносної вологості та швидкості руху повітря були небагатоприємними для ягнят як в денні, так і в нічні години.

В період від 21 квітня до 30 квітня коефіцієнт забезпеченості комфортних умов (відношення кількості спостережень, які потрапили в зону комфорту до загальних) за вище названими показниками клімату в даній зоні склав 60 %, в нічні години - 40 %.

В першу декаду травня цей показник становив 100 % і 50 % відповідно. Отже, проведені дослідження дозволили встановити оптимальні строки ягніння вівцематок поза приміщеннями для даної кліматичної зони – з другої половини квітня – першої декади травня. При ягнінні вівцематок в приміщенні проводились спостереження за ключовими показниками мікроклімату. Встановлено, що за період проведення досліджень середня температура в приміщенні становила в межах 15,3-20,4 °С, відносна вологість повітря – 82-95 %.

Проведені хронометражні спостереження за ходом ягніння вівцематок під навісами та в приміщенні. Встановлено, що час потугів, ягніння та облизування маткою ягняти як під навісами, так і в приміщенні був майже однаковий, однак спостереження за поведінкою новонароджених ягнят показали що, під навісами ягнята були більш рухливі. Вони менше на - 20 % часу лежали та на 10 % стояли, а частота ссання маток була більшою на 15 % відповідно проти ровесників, які утримувались в приміщенні.

При визначенні показників живої маси встановлено, що ягнята, які народжувались під навісами, мали живу масу в середньому $3,59 \pm 0,18$ кг, що на 4,2 % менше в порівнянні з ягнятами, які народжувались в приміщенні.

В період від народження до 21 дня життя добовий приріст маси ягнят, які утримувались під навісами склав $233,57 \pm 20,46$ г. При цьому в цей період температура повітря була комфортною в денні години, однак відносна вологість та швидкість руху повітря в перші 14 днів від народження не відповідали вимогам комфортності як і у денні, так і в нічні години. Добовий приріст ягнят, які утримувались в приміщенні становив в середньому $196,56 \pm 14,82$ г, що на 15,8 % менше в порівнянні з ровесниками, які утримувались під навісами.

При визначенні показників росту та розвитку ягнят в період від 21 дня до 4-х місячного віку в залежності від умов утримання було встановлено, що жива маса молодняку овець, який від народження до відлучення у 4-х місячному віці утримувався під навісами складала $16,43 \pm 1,12$ кг, що на 3,4 %

вище в порівнянні з ровесниками, які утримувались в приміщенні. Середньодобовий приріст становив $127,14 \pm 9,15$ кг і $113,83 \pm 11,19$ кг відповідно. Збереженість ягнят у групі під навісами склала 100 %, у приміщенні – 90 %.

Після відлучення від маток молодняк овець утримувався в однакових умовах на вигульно-кормових майданчиках з вільним доступом до навісів та випасанні на природних посівах з підгодівлею неподрібненим зерном з годівниць. На момент зважування у 6-ти місячному віці жива маса молодняку овець була майже на одному рівні – $26,9 \pm 2,43$ кг і $24,2 \pm 2,1$ кг з деякою перевагою ягнят, які утримувались до відлучення під навісами. Добовий приріст за цей період відповідно склав $130 \pm 12,46$ г і $133 \pm 8,93$ г.

3.3. Особливості використання вівцями пасовищ у літній період

В дослідному господарстві „Руно” було досліджено формування наземної маси рослин, визначено урожайність сіяних та природних пасовищ для овець укісним методом на п'яти контрольних ділянках розміром кожна 10 м².

Так, урожайність при першому стравлюванні сіяних пасовищ для овець становила 105,5 ц/га, а природних 62,4 ц/га, збір сухої речовини, відповідно – 28,3 ц/га та 18,5 ц/га. На природному пасовищі встановлено значну різницю між верхньою та нижньою частиною схилу. Відповідні показники пасовищ для овець становили: врожайність сіяних пасовищ 103,8 ц/га, природних 71,2 ц/га, збір сухої речовини 29,2 ц/га та 19,2 ц/га.

На сіяному пасовищі для овець частка бобових трав дорівнювала 86,0 %, злакових 1,3 %, різнотрав'я 11,7 %. При другому стравлюванні урожайність сіяних пасовищ для овець знаходилася на рівні 74,7 ц/га, природних 34,6 ц/га, або в 2 рази менше. При цьому різниця за збором сухої речовини становила 96 %. Для м'ясної худоби ці показники становили: врожайність сіяних пасовищ 71,8 ц/га, природних 39,8 ц/га, збір сухої речовини 23,2 ц/га та 12,6 ц/га. В другому укосі, порівняно з першим, на сіяних пасовищах спостерігається

деяке збільшення кількості різнотрав'я за рахунок зменшення кількості злакових та бобових трав. Було проведено третє стравлювання, але його урожайність була невисокою.

Таким чином, за три стравлювання урожайність сіяних пасовищ для овець становила 222,4 ц/га, природних – 129,1 ц/га або на 72 % менше. Збір сухої речовини відповідно – 65,1ц/га та 38,8 ц/га. Для м'ясної худоби урожайність сіяних пасовищ складала 215,4 ц/га, природних 144,7 ц/га, збір сухої речовини 63,9 ц/га та 42,4 ц/га.

Також визначено видовий склад пасовищ. На всіх пасовищах здійснено відбір зразків зеленої маси з пасовищ де визначено їх хімічний склад та поживну цінність. Згідно програми досліджень в першій декаді липня проведено посів кукурудзи суцільним способом для вивчення подовженого випасання овець. Упродовж вегетації рослин проводяться спостереження та облік їх продуктивності.

Річна потреба в кормах для овець у господарстві визначається на основі кількості поголів'я овець, його руху протягом року і норм потреби в поживних речовинах окремих порід овець.

Для повної забезпеченості кормами 1000 структурних голів овець (750 маток з ягнятами, 230 голів ремонтного молодняку та 20 баранів-плідників) за середньої врожайності кормових культур 200 ц/га потрібно 265–270 га сільськогосподарських угідь. З них 30 % посівних площ кормових угідь відводять під багаторічні трави на сіно або сінаж, 30 – під багаторічні культурні пасовища, 20 – під однорічні кормові культури на силос, 20 % – під зернові (ячмінь, пшениця, овес).

3.4. Утримання овець в стійловий період

У стійловий період утримання овець є найбільш відповідальним процесом. Вихід ягнят суттєво залежить від організації робіт у цей час.

Підготовка до зимівлі. Передусім овець забезпечують доброякісними високопоживними кормами, приміщеннями, необхідним обладнанням,

підбирають досвідчених чабанів. Хворі та виснажені вівці погано переносять зимівлю, рівень їх продуктивності низький.

На кожній точці зимівлі овець на стійловий період відповідно до норм заготовляють весь запас кормів і підстилки. Місця зимівлі забезпечують водою, електроенергією, під'їзними шляхами. Овець утримують у спеціальних приміщеннях – вівчарнях або кошарних. Поруч обладнують кормо вигульними майданчиками. Приміщення для зимівлі готують передчасно. Оскільки вівці бояться вологи та протягів, кошари за літо добре просушують і утеплюють. Гній прибирають раз на рік. На отарній формі утримання овець, якщо кошари значно віддалені від населених пунктів, гній після висушування використовують на паливо. Після прибирання гною приміщення ремонтують.

Фото 1. Утримання овець у стійловий період на базу

За 15-20 діб постановки овець на зимівлю підлогу кошари застеляють товстим шаром 20 см соломи. В цей час перевіряють освітлення, водопровід і автонапувалки, встановлюють необхідне обладнання. До зимівлі готують і бази. При отарній формі утримання, коли ведеться індивідуальна забудова кошар, бази краще робити теплими, добре захищеними від вітру, оскільки взимку тут зберігається корм, а також вівці поїдають його, тоді як до кошар їх заганяють тільки на ніч та в непогоду.

Годують овець у стійловий період за раціонами, які складають відповідно до кормового плану і наявності кормів. При цьому враховують

стать, вік, рівень продуктивності, племінне призначення та фізіологічний стан тварин. Кормовий план складають на підставі норм годівлі з урахуванням кількості заготовлених кормів за видами і поживною цінністю. Розрахунок ведуть по кожній отарі, фермі та господарству.

Повністю задовольняти потребу в нутрієнтах можливо завдяки повноцінній годівлі овець. Вона залежить від напрямку і кількості продукції, генотипу, віку та стану здоров'я тварин.

5. Структура раціонів для годівлі овець у зимовий період, %

Корми	Плідники	Матки	Рем. молодняк	Ягнята
Грубі	25	50	40	30
У т. ч. сіно або сінаж	30	35	30	30
Солома	-	10	10	-
Силос або буряк	15	30	35	30
Конц. корми	50	25	25	40

Як правило ця потреба складає у деталізації не менше 20 показників нормованих нутрієнтів. Саме тому вівці повинні споживати з раціоном в середньому 3,2 кг СР загальною поживністю 3,5 ЕКО.

Фото 2. Матки з ягнятами на пасовищі

Протеїнову частину кормових ресурсів в осінньо-зимовий період значною мірою можна заповнити за рахунок літніх посівів ярого ріпаку, або його суміш з вівсом. Ріпак – високобілкова культура, стійка до низьких температур.

У літній період потреба в енергії і поживних речовинах вівці, у більшій мірі задовольняється за рахунок пасовищного корму.

Для одержання продуктивності максимальної з природних пасовищ, стравлювання потрібно починати через 12–18 днів від відростання отави, коли більша їх частина буде у необхідній фазі вегетації, коли до висоти 10–15 см трава відростає.

Припиняти випасання овець рекомендується при висоті рослин 4–5 см на природних пасовищах і на сіяних багаторічних до 5–6 см

У ДПДГ «Руно» дуже велику увагу приділяють яка сприяє інтенсивності його вирощування і організації повноцінної годівлі молодняку,

З раннього віку ягнят привчають до споживання сіна та концентратної підкормки, що стимулює та прискорює розвиток передшлунків. Сіно дають у

дрібно нарізаному вигляді і в такій кількості, щоб вони з'їдали його повністю. Соковиті корми задають у невеликій кількості у ранкову даванку.

Концентратна частина раціону для молодняку виготовляється у кормоцеху господарства. Вона зазвичай складається із зерна ячменю, пшениці або кукурудзи і соняшnikової макухи. Мінеральна складова раціону представлена кістковим борошном і сольовими брикетами, які постійно знаходяться у спеціальних кормушках.

6. Добовий раціон для молодняку у зимовий період

Корми	Ярки	Баранці
сіно бобово-злакове, кг	0,6	0,7
силос кукурудзяний, кг	2,5	2,5
комбикорм, кг	0,3	0,3
у раціоні міститься:		
сухої речовини, кг	1,25	1,54
кормових одиниць	0,95	1,22
перетр. протеїну, г	105	159
цукру, г	58	95
крохмалю, г	198	213
сирої клітковини, г	300	348
кальцію, г	8,2	11,8
фосфору, г	4,3	4,8
сірки, г	3,9	4,4
каротину, мг	23	71
кобальту, мг	0,49	0,81
міді, мг	7,2	13,3
цинку, мг	45	71

Аналіз результатів вирощування молодняку, наведений у таблиці 6, показав, що найбільш інтенсивно приріст маси тіла відбувається у перші два

місяці життя, коли відносний приріст становив 106,4 %. Достатньо високою інтенсивністю росту відзначається і період з 2-х до 4 місяців, коли середньодобові прирости становили 165 грам. Найбільш вразливими є періоди вирощування молодняку з 4-х до 6 місяців після відлучення від маток та з 8- до 10-місячного віку перед постановкою на зимівлю.

У ці періоди середньодобові прирости склали 62 г та 68 г відповідно, і були значно меншими порівняно з іншими періодами, що підтверджується показниками відносного приросту.

7. Вікова динаміка зміни живої маси баранців (n=50)

Вік, міс.	M ± m, кг	Середньодобовий приріст, г	Відносний приріст, %
При народженні	5,1±0,09	-	-
2	16,7±0,38	193	106,4
4	26,6±0,44	165	45,6
6	30,3±0,76	62	13,0
8	37,2±0,49	115	20,4
10	41,3±0,70	68	10,4
12	47,1±0,93	97	13,1

Сповільнення показників росту ягнят у 4-місячному віці, на наш погляд, пояснюється стресовим фактором, який виникає на фоні відлучення їх від маток та перебудовою шлунково-кишкового тракту до самостійного живлення. У цей період сповільнюється також і ріст скелету. Період вирощування молодняку з 8 до 10 місяців знову ж таки співпадає з переведенням овець на стійлове утримання і годівлею кормами зимового раціону, до яких тваринам необхідний певний час для адаптації.

Усі роботи по догляду та годівлі овець у зимовий період повинні відповідати встановленому розпорядку дня : с 7-9 год – роздача кормів (сіна); с 9 до 1 – роздача грубих кормів і силосу, с 16 до 18 – роздача грубих кормів на ніч (соломи) В отарах взимку робота починається звичайно о 7-8 годині і

закінчується о 18-19 год. Будь-яке порушення розпорядку дня і черговості даванок кормів викликає в них занепокоєння, зниження апетиту і погане використання кормів.

Повноцінні розсипні суміші концентратів можна роздавати вівцям два рази на день – вранці і ввечері. Вівці повинні мати вільний доступ до годівниць і до води. Щоб вівці вільно ходили до годівниць, краще обладнати їх у центрі бази. Організуючи кормовий стіл, витримують фронт годівлі з розрахунку на дорослу вівцю 0,4 м, на одну голову молодняка 0,3 м.

При годівлі та утриманні овець взимку необхідно стежити за вгодованістю овець.

Зимове випасання овець застосовується в господарстві за теплими малосніжними зимами. Виганяти овець не раніше 10-12 годин і приганяти до темряви. У господарствах, які не мають природних пасовищ, для зимового випасання овець використовують посіви озимого жита.

У господарстві застосовують для виконання механічної роботи коней в упряжі. У господарстві всього 9 коней. Коней доцільно використовувати на роботах пов'язаних з частими зупинками, при транспортуванні вантажів на невеликі відстані, для перевезення кормів по території ферми, молока на молочний пункт та ін.

Виконання таких робіт кіньми дає змогу зекономити значні кошти на паливі, мастильних матеріалах, запчастинах. Усі коні у господарстві є робочими, в них не має певної породи, але за зовнішніми екстер'єрними ознаками вони більше схожі на ваговозів.

Найбільш продуктивними на сільськогосподарських роботах є коні віком 6-12 років. Тривалість робочого дня коня залежить від кількості робіт, які треба виконати. Так, у розпал сільськогосподарських робіт - навесні, влітку і в першу половину осені - коней використовують по 9-12 годин щодня, а в менш напружений період 5-7 годин. При виконанні кіньми будь-яких робіт їм надають періодичні перерви для відпочинку протягом 10-30 хвилин.

4. ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Погіршення екологічної обстановки докільля сприяє накопиченню важких металів у продуктах тваринництва. Тому постачання населення безпечними продуктами харчування є винятково важливим завданням. У цьому сенсі необхідно проводити постійний пошук і моніторинг застосування нових кормових засобів і технологічних прийомів, які забезпечують як високий рівень продуктивності, а й підвищують загальну резистентність організму тварин.

Нейтралізувати негативний вплив антропогенних факторів та підвищити захисні механізми організму можливо за рахунок широкого використання нетрадиційних джерел БАР у вигляді мінеральних добавок природного походження - цеоліти, глауконіти, бентоніти.

В Україні у багатьох регіонах є великі родовища бентонітових глин, промислові запаси яких становлять понад 30 млн. т, здатних адсорбувати алкалоїди, токсичні елементи та радіонукліди.

Крім того, особливої актуальності набуває використання БАР у біогеохімічних провінціях, дефіцитних по ряду мікроелементів у ґрунтах та кормах, зокрема за йодом.

При дослідженні вмісту хімічних забруднювачів – солей важких металів міді, свинцю, кадмію, цинку в ґрунті та кормах встановлено, що вміст міді в ґрунті становить 14,7 мг/кг, що в 8,9 рази нижче за ГДК (132 мг/кг), свинцю – 5,3 мг/кг, в 24,5 рази нижче за ГДК (130 мг/кг), кадмію – 0,1 мг/кг, в 30 разів нижче за ГДК (3 мг/кг). В сінні еспарцетовому вміст міді становить 2,5 мг/кг, що в 2,64 рази нижче за ГДК (6,60 мг/кг), свинцю 0,17 мг/кг, в 25 разів нижче за ГДК (4,26 мг/кг), кадмію – 0,002 мг/кг, в 27 разів нижче за ГДК (0,545 мг/кг). В яловичині (n=4) вміст міді становить $0,965 \pm 0,13$ мг/кг, що в 5,2 рази нижче за ГДК (5 мг/кг), свинцю – $0,295 \pm 0,04$ мг/кг, в 1,7 рази нижче за ГДК (0,5 мг/кг), кадмій відсутній. Отже, вміст досліджених забруднювачів хімічної природи в досліджених біологічних субстратах значно нижчий за ГДК.

5. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Головним законом що регламентує діяльність будь-якого підприємства у сфері створення безпечних умов праці для працівників є ЗУ «Про охорону праці».

Закони та правила з охорони праці зазвичай поширюються на всіх робітників і службовців, а також учнів середніх шкіл та професійно-технічних училищ, які проходять виробниче навчання та практику на виробництві або працюють у навчальних та виробничих майстернях при школах, училищах. Вони називаються загальними. Правові акти, які поширюються лише на окремі категорії працівників, називаються спеціальними.

Законодавство з охорони праці встановлює як обсяг та характер вимог щодо техніки безпеки та виробничої санітарії (матеріальні норми), так і регулює організацію роботи з реалізації таких матеріальних норм (планування, фінансування, діяльність посадових осіб, інструктаж тощо). Велике практичне значення для реалізації матеріальних норм мають перспективні комплексні плани заходів з охорони праці, складені на місцях за участю представників трудового колективу.

Основні вимоги, які є обов'язковими для підприємств що передбаченні законом це створення служби або підрозділу з охорони праці. Потім необхідно розробити та затвердити положення та інструкції з охорони праці.

Керівником ДПДГ «Руно» є директор, він є відповідальним за охорону праці в господарстві. Всі зусилля дирекції ДГ «Руно» спрямованні на організацію належних умов праці, усунення небезпеки, пов'язаної з виробничим процесом, проведення профілактичних заходів спрямованих на оздоровлення працюючих.

Необхідно враховувати, що жіночий організм в силу своїх фізіологічних відмінностей більш чутливий до тяжкої фізичної праці, дії деяких токсичних речовин (загазованість в тваринницьких приміщеннях, пил), яким в ДПДГ «Руно» не завжди уділяється належна увага.

В охороні праці на тваринницьких фермах велике значення мають умови праці, благоустрій територій, незмінність кадрів і інші фактори, котрі в кінцевому рахунку знижують або зводять до мінімуму виробничий травматизм.

Територія господарства огорожена та засаджена деревами. Тваринницькі приміщення в доброму стані. Поршень норм мікроклімату в приміщеннях як таких немає, що надає доброї роботи обслуговуючому персоналу. В цілому рахується, що створені умови в господарстві для нормальної праці робітників, ведеться відповідна робота з забезпечення працюючих з питань ОП та техніки безпеки праці.

Але при цьому в тваринництві зустрічаються грубі порушення правил техніки безпеки при обслугованні тварин та машин, основні з них слідує:

- працівники обслуговуючи тварин, іноді грубо з ними поводяться;
- відсутній пункт першої медичної допомоги.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. У даний час ДПДГ «Руно» це багатогалузеве господарство у якому впроваджено інтенсивні технології в рослинництві і збережено генофондне стадо овець в типі корідель.

2. Вівцям ДПДГ «Руно» притаманні характерні для м'ясного типу екстер'єрно-конституціональні властивості, які поєднують достатньо високу вовнову продуктивність та здатність до інтенсивного росту молодняку і швидкого нагулу дорослих овець.

3. Продуктивність тварин знаходиться в межах середніх показників по Україні. В цілому ДП «Руно» задовольняє вимоги, які ставляться перед дослідними господарствами для проведення зоотехнічних експериментів.

4. Основу кормової бази в господарстві, в силу розораності сільськогосподарських угідь, складає посів та вирощування зернових для фуражу і кормових культур, зокрема кукурудзи на силос, люцерни на сіно. Отже раціони годівлі для всіх вікових і статевих груп овець забезпечені, як грубими, соковитими, так і концентрованими кормами.

5. У господарстві є усі необхідні умови для нормованого забезпечення овець необхідною кількістю кормів власного виробництва з розрахунку 5-5,5 ц ЕКО на одну середньорічну тварину протягом року.

6. За результатами спостережень за погодними умовами була визначена зона температурного комфорту для ягнят за вищеназваними параметрами. Розрахований коефіцієнт забезпеченості комфортних умов.

7. Визначення урожайності сіяних та природних пасовищ укісним методом на п'яти контрольних ділянках розміром кожна 10 м² показало, що урожайність при першому стравлюванні сіяних пасовищ для овець становила 105,5 ц/га, а природних 62,4 ц/га, збір сухої речовини, відповідно – 28,3 ц/га та 18,5 ц/га.

8. Аналіз результатів вирощування молодняку показав, що найбільш інтенсивно приріст маси тіла відбувається у перші два місяці життя, коли відносний приріст становив 106,4 %. Достатньо високою інтенсивністю росту

відзначається і період з 2-х до 4 місяців, коли середньодобові прирости становили 165 грам. Найбільш критичними є періоди вирощування молодняку з 4-х до 6 місяців після відлучення від маток та з 8- до 10-місячного віку при постановці на зимівлю.

9. Для підвищення ефективності галузі вівчарства за рахунок збільшення виробництва баранини, господарству необхідно створити умови для інтенсивного вирощування молодняку овець за рахунок оптимізації раціонів годівлі в найбільш критичні періоди його вирощування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абонєєв В.В., Соколов А.М. Перспективні напрями селекції овець за умов ринкової економіки. Вівці, кози, вовняна справа. 2007. № 1. С. 7-11.
2. Єрохін А.І. Стан та тенденції у виробництві м'яса у світі // Вівці, кози, вовняна справа. 2008. № 2. С. 1-6.
3. Єрохін С.А. Динаміка виробництва м'яса країнами і континентам світу // Вівці, кози, вовняна справа. 2000. №2. С. 7-13.
4. Єфімова Н.І. Якісна оцінка м'ясної продукції молодняка овець різного походження. // Вівці, кози та вовняна справа. 2012. № 2. С. 45-47.
5. Иовенко В.Н., Герасименко В.В. Генофонд овец и свиней юга Украины по иммуногенетическим маркерам. Новая Каховка: Пиел, 2007. 139с.
6. Zaruba K.V., Dubinsky O.L., Noskova A.M., Sayakhova M.K. Effectiveness of various options for the selection of sheep of the Askanian thin-fleece breed. Scientific Bulletin "Askania-Nova". Nova Kakhovka. "PIEL", 2021. Issue 14. P.88–99. Doi: <https://doi.org/10.33694/2617-0787-2021-1-14-88-99>
7. Zharuk L.V. Implementation of the quality system for the production of sheep products is the way to profitability. Scientific Bulletin "Askania-Nova". Nova Kakhovka. "PIEL", 2021. Issue 14. P.67–76. Doi: <https://doi.org/10.33694/2617-0787-2021-1-14-67-76>
8. Квитко, Ю.Д. Качественные характеристики мяса молодняка овец различных классов согласно ГОСТ Р 52843-2007 на гистологическом уровне. Зб. наук. пр. ВНИИОК. 2011. С. 38-42.
9. Колосов, Ю.А. Відтворювальні якості овець різного походження. Мат. між. науково-практ. Конф. 2012. С. 149-152.
10. Колосов, Ю.А. Зростання та м'ясні якості молодняка овець різного походження. Вівці, кози, вовняна справа. 2013. № 1. С. 32-33.
11. Methodology of evaluation of breeding value and genetic changes in sheep populations of different directions of productivity / Vdovichenko Yu.V. etc. Nova Kakhovka: PIEL, 2018. 80 p.

12. Methodology and organization of scientific research in animal husbandry: study guide / Ed. I.I. Ibatullina, O.M. Zhukorsky K.: Agrarian. science, 2017. 328 p.
13. Мороз В.А. КАКИМ БЫТЬ ОВЦЕВОДСТВУ ЗАВТРА // Зоотехния. 2002. №11. С. 26-27.
14. Mykytyuk V. V. Genetic selection parameters of sheep introduction taking into account the interaction "genotype-environment". Coll. of science Ave. NUBiP of Ukraine. Kyiv, 2016. Vol. 236. P. 169–178.
15. Mykytyuk V. V. Realization of the genetic potential of productivity of New Zealand coridels in the conditions of the Dnieper Steppe. Coll. Scientific Bulletin "Askania-Nova". Nova Kakhovka. "PIEL", Issue 11. P. 26–37. 2018.
16. Mykytyuk V.V. Scientific, methodical and technological aspects of creation of the Dnipropetrovsk type of Askanian meat-wool breed. collective monograph /by general ed. A. S. Kobets. Theoretical and practical issues of agricultural science: Dnipro, 2023 С. 467–495.
17. Mokeev I.O., Ivina K.A. The method of evaluation and forecasting of the breeding value of sheep, its differences and advantages. Sheep breeding and goat breeding. Nova Kakhovka: PIEL, 2020. Issue 5. P. 8–27. <https://doi.org/10.33694/2415-3958-2020-1-5-102-117>
18. Nezhlukchenko T.I., Korbych N.M., Nezhlukchenko N.V., Dubinsky O.L. Wool tone and its relationship with performance indicators of Ascanian fine-wool sheep of the Taurian type. Collection of scientific works "Technology of production and processing of livestock products", 2020. No. 1. P. 22–28.
19. Polska P.I. Methodological aspects of the breeding of the Askanian meat-wool breed of sheep with crossbred wool. Sheep breeding and goat breeding. Nova Kakhovka: PIEL, 2020. Issue 5. P. 8–27. <https://doi.org/10.33694/2415-3958-2020-1-5-8-27>
20. Ренсевич А.А. Удосконалення інфраструктури та засобів механізації - шлях до стабілізації галузі. Вівці, кози, вовняна справа. 2001. № 1. С. 5-8.
21. Сокол О. Вівчарство – це галузь конкурентноспроможна. Тваринництво України. 2000. №11-12. С. 2-4.

22. Сокол О. Основні тенденції розвитку вівчарства в Україні і світі. Тваринництво України. 2003. №4. С. 4-7.
23. Stompel M.V. Vovchenko B.O. Production technology of sheep breeding products. K.: Higher education, 2005. 343 p.
24. Шуваєв В.Т., Микитюк В.В., Северов О.В. Особливості росту і розвитку овець дніпропетровського типу асканійської м'ясо-вовнової породи. Вісник Дніпропетровського ДАУ. 2004. № 2. С. 154-156.
25. Чистяков Н.Д. Енерго-ресурсозбереження важлива ланка відродження вівчарства // Вівці, кози, вовняна справа. 2007. № 1. С. 76-79.